

Тёпенко Ю.

**Тарас Шевченко в англоязычному культурному ареалі:
сквозь "парадоксы рецепции" к дилеммам интерпретации**

В статье представлен взгляд на процесс восприятия творчества Тараса Шевченко в англоязычном культурном ареале под углом зрения постепенного перехода литератур-реципиентов от простой рецепции шевченковских текстов к рецепции с элементами интерпретации, а затем – к интерпретации. Особое внимание обращено на некоторые "парадоксы рецепции", на заметную амбивалентность последующей интерпретации Т. Шевченко, его роли в истории украинской литературы и нации.

Ключевые слова: Тарас Шевченко, перевод, рецепция, интерпретация, национальный априоризм, стереотип.

Туоренко Y.

**Taras Shevchenko in English-Speaking Cultural Area:
through "Reception Paradox" to Dilemmas of Interpretation**

The article describes the process of the perception of Taras Shevchenko works in the English-speaking cultural area from the point of view of the gradual transition of the literature-recipient from the simple reception of Shevchenko texts to the reception with interpretation elements, later to the interpretation itself. The article pays attention to some "reception paradox", to noticeable ambivalence of the subsequent interpretation of T. Shevchenko, his role in the history of the Ukrainian literature and the Ukrainian nation.

Key words: Taras Shevchenko, translation, reception, interpretation, national apriorism, stereotype.

УДК 821.161.2:81'255.4=521:91

*О. Хоменко, канд. іст. наук, викладач,
Національний університет "Києво-Могилянська академія"*

**УКРАЇНСЬКІ ГЕОГРАФІЧНІ РЕАЛІЇ
У ПЕРЕКЛАДАХ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯПОНСЬКОЮ МОВОЮ:
ВІД ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ДО ЗАСВОЄННЯ**

*У статті йдеться про спроби перекладу географічних реалій у поезіях
Т. Шевченка японською мовою і засвоєння їх перекладачкою Фудзією Ецуко.*

Ключові слова: поезії Т. Шевченка, японські переклади, географічні реалії.

До питання порівняльного аналізу перекладів Шевченкової поезії іноземними мовами у своїх дослідженнях неодноразово зверталися такі науковці, як Р. Зорівчак [8; 9; 7], Л. Задорожна [5], В. Коптілов [12], Кім Сук Вон [10] та інші. Дослідники Шевченкової творчості, зокрема Є. Сверстюк, відмічають, що творча манера поета характеризується глибоко живою народністю, бо "феномен Шевченка відбиває нашу національну природу, наше світосприйняття, наше минуле і нашу

надію на майбутнє. Він символізує душу українського народу, втілює його гідність, дух і пам'ять". Однак дуже часто ці питоми і зрозумілі українцям речі, які є елементом українського "культурного коду", стають величезною проблемою для перекладачів Шевченкової поезії іноземними мовами. Тим паче, коли особливості ментальності, географічні умови проживання та й мовні інструменти, як у випадку українців та японців, відрізняються. За таких умов перекладач стає тим містком, який намагається донести до іноземного читача не тільки сам текст і зміст твору, але й той багатозаровий культурний код, який лежить поза межею семантики слів та їхнього механічного відтворення іншою мовою.

У цій статті ми розглядаємо проблему перекладу японською мовою так званих українських "реалій" з поезій Тараса Шевченка. Як матеріал для дослідження використано переклади Шевченкових творів різних років у виконанні Тадзава Хачіро⁵, Джюге Такаші, Комацу Сьоске⁶, Кусака Сатокічі та Фудзії Ецуко.

У роботах із теорії перекладу наголошується, що термін "реалія" вживається у двох значеннях [4, 6–7]: як предмет побуту, поняття чи явище історії, географії, культури даного народу, котре не зустрічається в інших і таким чином несе в собі національний чи історичний колорит [3, 120–121]; як слово чи словосполучення, котре називає предмети побуту, культури, історичні поняття [1, 78]. Дослідники підкреслюють, що реалії в основі своїй є синонімічними і лише "за окремими винятками однозначними" [3, 121]. Існує декілька класифікацій реалій на групи, зокрема класична система, відтворена таблицею О. Реформатським, розглядає реалії в залежності від мови запозичення та позначуваного предмета [17, 139]. Ми ж спираємося на оновлений варіант класифікації, висунутої болгарськими вченими С. Влаховим та С. Флорінім [4, 47–48], котра побудована на основі розподілу реалій "за конотативним значенням, тобто в залежності від місцевого (національного, регіонального) та часового (історичного) колориту", і включає такі групи: предметний поділ, місцевий поділ (залежно від національної та мовної приналежності), часовий поділ (у синхронічному та діахронічному плані), перекладацький поділ [4, 50]. Згідно з цією класифікацією, завдяки предметному розподілу в Шевченковій поезії можна виділити категорії географічних,

⁵ Японські імена та прізвища у статті вживаються згідно з прийнятою в Японії традицією: спочатку подається прізвище, потім вказується ім'я перекладача.

⁶ У бібліографії з шевченкіани в Японії ім'я перекладача вказується як "Кацуске", проте на думку перекладачки Фудзії Ецуко, яка особисто знала пана Комацу, його власне ім'я було "Сьоске". Подібна плутанина з іменем виникла через особливості читання японських ієрогліфів у власних іменах. Наразі, окрім звичного читання, як це сталося у випадку двох ієрогліфів "Кацуске", їхнє поєднання може читатися винятково – так, як його записали батьки дитини, а саме "Сьоске".

етнографічних, суспільно-політичних та військових реалій. Завдяки місцевому розподілу стосовно площини розрізняють реалії площини однієї мови (свої та чужі) та реалії площини двох мов (внутрішні та зовнішні). У цій статті ми розглядаємо українські географічні реалії Шевченкової поезії та їхній переклад японською мовою, а саме реалії степу, гаю, діброви, поля та лугу.

Неодноразове звертання до явищ та суб'єктів природи (так званих географічних реалій, що характеризуються назвами об'єктів фізичної географії), аби через них висловити свої власні почуття та душевні переживання, притаманне стильовій манері творчості Т. Шевченка. Поет неначе підкреслює контрастність між природою та подіями, що відбуваються. Як зазначає М. Зеров, у творах Т. Шевченка "на тлі розкішної природи розгортається людська трагедія" [6, 171]. Мова художніх засобів поета, зокрема метафор, епітетів та порівнянь, характеризується питомими апеляціями до географічних реалій, явищ та елементів природи і покликана підкреслити цей контраст.

Пояснення цьому своєрідному ставленню до природи варто шукати в глибинах особливостей української національної вдачі. Як зазначає В. Соколова, у творчості Т. Шевченка визначені "типові, сталі риси духовної культури (моралі, релігії, мови, народної етики тощо" [19, 34]. Водночас, за твердженнями психолога О. Кульчицького, на формування української душі протягом століть особливою мірою впливав саме геопсихічний фактор, тобто "вчуття української людини в українській краєвид" [14, 49–52], особливою рисою якого, попри географічну розташованість, є значна протяжність лісо-степової смуги. У поезіях Т. Шевченка ми знаходимо безліч підтверджень цього споглядання "хвилястої м'якості лісостепу", вираженого за допомогою художніх засобів [14, 52–53].

Водночас перекладачеві необхідно також мати на увазі, що лексика вищезгаданих художніх засобів несе в собі не тільки семантичне чи комунікативне значення, а й широко вживана в різноманітних сферах духовного життя народу [20, 126–127]. Вона є джерелом не тільки художньої інформації про даний художній твір, а виступає також у ролі лінгво-краєзнавчого підґрунтя, закладеного автором, представником даної конкретної етнічної групи. Тому саме переклад реалій для багатьох перекладачів, як відзначає І. Левий, знаходиться у сфері "перекладацьких мук" [15, 134]. На думку А. Швейцера, у процесі перекладу відбувається не тільки зіставлення різних мовних систем, а й зіткнення різних культур, і саме цей аспект виступає "рельєфно" при перекладі реалій [23, 36].

У Шевченкових творах доволі частотними є такі географічні реалії, як степ, гай, діброва, лан, котрі входять до складу порівнянь, метафоричних образів, які, у свою чергу, виражають типово українські природні краєвиди. Згідно з підрахунками, категорія степу

використовується у творах письменника з частотністю у 128 разів, категорія гаю – у 138, поля – 181, діброви – 33 рази [21, 138].

Теоретики перекладу, зважаючи на відносність розмежування деяких географічних реалій, наголошують на необхідності індивідуального підходу при їхньому перекладі [4, 51–52]. Підкреслюючи, що кожна з цих реалій, маючи на увазі конкретну географічну категорію, позначає характерну особливість природного ландшафту певної території.

Загальних правил щодо того, як дана проблема вирішується в кожній конкретній мові, немає і не може бути, але існують два прийоми, завдяки яким відбувається передача реалій: транскрипції і перекладу [4, 87]. Ці два поняття, за словами О. Реформатського, "можуть бути протиставлені одне одному, оскільки вони по-різному виконують формулу Гердера: "Треба зберігати своєрідність чужої мови і форми своєї", а саме: 1) переклад прагне "чуже" зробити своїм; 2) транскрипція прагне (намагається) зберегти "чуже" завдяки "своїм засобам" [17, 312]. Тобто при перекладі подібних географічних реалій необхідно звертати увагу на рівень знайомства не тільки із самим словом, а і з тим поняттям, що його означає. Саме через відсутність природних чи рослинних референтів даних реалій у японській географії виникають особливі труднощі при перекладі їх японською мовою.

Острівна географічна розташованість Японії, що характеризується значним відсотком (до 75%) гористої місцевості та невеликим відсотком рівнин (існуючі 20% припадають на повністю забудоване рівнинне плато Канто), з амплітудою клімату від тепловологого субтропічного до холодного океанічного клімату [18, 14–15] спричинила утворення суттєво відмінного від континентально-європейського, унікального **геопсихологічного комплексу світосприйняття**, про особливості та навіть переваги якого, починаючи ще з кінця XIX ст., в Японії точилися палкі дискусії [30].

Протягом усього XX ст. перекладачі Шевченкової поезії японською мовою, кожен по-своєму, вирішували для себе питання перекладу географічних реалій. Адже відмінності у рельєфі та спричинені ним умови проживання українців потребували додаткового тлумачення мети та причини вживання вищезначених реалій для пересічних японців.

Первинно через відсутність багатьох із цих категорій необхідно було розтлумачити японцям, що таке степ, гай, діброва і луг та які в них особливості, а потім уже пояснити те різношарове навантаження, яке вони несли у свідомості українців та поезії Т. Шевченка.

Відповідно до нового тлумачного словника української мови, степ – це "великий безлісий, вкритий трав'янистою рослинністю, рівнинний простір у зоні сухого клімату" [16, 387]. Коротка географічна енциклопедія, у свою чергу, підкреслює, що залежно від

місця знаходження степи називаються "пуштами, преріями, пампами чи джунглями" [13]. Дослідники-теоретики перекладу ж наголошують на входженні "степу" шляхом транскрипції, як географічного поняття, до англійської, німецької та французької мов [4, 52].

Щодо японської мови, то усвідомлення та входження даної реалії до японської мови протягом ХХ ст., поряд із перекладами творів російської літератури, можна прослідкувати також і на прикладі перекладів творів Т. Шевченка. Українсько-японський словник за редакцією І. Бондаренка та Т. Хіно, вперше як словник, водночас пропонуючи питома японське слово "daisougen", подає транслітерований переклад слова "степ" як "suteppu" [2, 198].

Аналізуючи японські переклади цієї географічної реалії, бачимо, що кожен із перекладачів Т. Шевченка намагався знайти відповідник чи аналог, рухаючись у своїх пошуках від приблизного та описового перекладу до транскрипції та "освоєння" даної реалії засобами абетки катакана⁷. Очевидно, що багато хто з перекладачів, як, наприклад, Джуге Такаші, експериментуючи, в різний час у різних творах подає реалію степу різними відповідниками. Зокрема в перекладі ранньої поезії "Думи мої, думи мої..." реалію степу інтерпретовано за допомогою приблизного "арано", чи пустеля [27]. Натомість у перекладі рядків з "Ісаія. Глава 35" і поезії, присвяченої Федору Івановичу Черненку, "степ" звучить як "по", чи поле [27]. Надалі в перекладах Джуге також прослідковується подібна тенденція, що свідчить про непрості пошуки і прагнення все-таки відшукати вдалий відповідник. Очевидно, що перекладач унікав використання транскрибованого іноземного слова, яке тягло би за собою створення пояснювальних приміток.

У перекладах Комацу Сьоске у випадку з поезією "Думи мої, думи мої..." також немає послідовності вживання одного і того ж закріпленого за реалією степу відповідника. У строфі "*Чом вас вітер не розвіяв / В степу як пилину?*" [25, 199] вжито слово "sogen", чи пасовисько, за допомогою якого також інтерпретується і реалія поля, котра зустрічається в наступному рядку ("*Чом не затопили, / Не винесли в море, не розмили в полі?*") [25, 199]. Такий переклад в цілому можна назвати узагальнюючим.

У перекладах Шевченкового "Заповіту" у виконанні Кусака Сотокічі, який був племінником іншого визначного перекладача Т. Шевченка – пана Куроди, реалію степу теж передано за допомогою приблизного японського відповідника "соген" – "пасовисько" ("*Hirobiro to shita sogen no sanaka ni haka o hotte okure*") [24, 140].

У перекладах Джуге Такаші категорію поля передано за допомогою відносного японського відповідника "takano"

⁷ Японська абетка "катакана", на відміну від абетки "хірагана", застосовується для того, аби відтворювати всі запозичені слова, терміни і поняття, так звані "гайрайго".

(високе/широке поле) [27]. Натомість Тазава Хачіро інтерпретує її за допомогою японського слова "агапо", котре інші перекладачі, зокрема Джуге Такаші, використовували на позначення реалії степу [26, 260].

Аналізуючи японські переклади географічних реалій, тяжієш до думки, що перекладачам важко було розрізнити між собою такі поняття, як гай, луг, степ, саме через їхню відсутність у японському рельєфі (окрім острова Хоккайдо, який подекуди близький за рельєфом до українського), що, у свою чергу, зумовило нечіткість їхнього лінгвістичного розмежування. Натомість тлумачний словник української мови пояснює, що степ – це "великий безлісий, вкритий трав'яною рослинністю, рівний простір у зоні сухого клімату" [16, т. 4, 387], а поле – це "безліса рівнина, рівний великий простір, рівнина, степ" [16, т. 3, 536]. Тобто степ – за розмірами більший за поле, і характерна його відмінність полягає у географічному розташуванні, належності саме до українських географічних реалій, тоді як поле – доволі загальна категорія, що існує повсюдно.

Натомість японсько-російський словник Коданшя трактує переклад слова "sougen" (草原) як "луг", чи, коли мова йде про Росію, "російський великий степ" ("roshia no daisougen"), чи "steppu". Географічне поняття степу набагато ширше і більше просторово, ніж луг, тому в японському перекладі до слова "sougen" додається прикметник "великий" (dai, ookiі). Проте в багатьох вищезгаданих перекладах ми не знайшли саме цієї конкретизуючої просторової складової. Натомість лексема "по", коли вона зустрічається саме в такій ієрогліфічній варіації, конотативно відповідає семантиці україномовної реалії поля.

Що стосується реалії лугу, то при перекладі "Перебенді" у виконанні Комацу Сьоске ("*Сяде собі, заспіває: / "Ой, не шуми, луже!"*") цю реалію інтерпретовано за допомогою японської лексеми "hayashi", чи то "лісок" [25, 200]. Джуге Такаші теж перекладає Шевченкове порівняння, що включає реалію гаю, з поезії "Ісаія. Глава 35" ("як сарна з гаю") за допомогою цієї ж лексеми [27, 141]. Хоча наступний рядок у цій же поезії ("*Кругом гаями поростуть, / Веселим птаством живуть*") [22, 503]) Джуге Такаші перекладає використовуючи японську лексему "mori" – ліс [27, 142], котра має набагато ширшу семантику. Адже "hayashi" – це скоріше лісок, діброва, гай, ніж ліс. Тобто в даному випадку перекладач самостійно розмежує одну і ту ж оригінальну реалію на дві. Можна припустити, що перекладачем керувало бажання уникнути тавтології. Хоча, коли наявність повтору тотожних реалій в оригіналі є автентичним авторським вирішенням генерації поетичного образу, подібне розмежування в інтерпретації не має ніякого пояснення, окрім як перекладацької вільності прочитання оригіналу.

У перекладі Шевченкової поезії "Мені тринадцятий минало" у виконанні Хачіро Тазава реалію лану взагалі упущено, проте розвинуто попередньо згаданий опис краєвиду. Оригінальне

"Неначе все на світі стало / Моє.. лани, гаї, сади!" японською мовою звучить як "Знову небо та далекі краєвиди стали моїми" ("*Futatabi sora to enkei ga watashi no mono ni natta*") [26, 123].

Вперше у японських перекладах Шевченкової поезії реалію степу транслітеровано перекладачкою Фудзії Ецуко. Причому перекладачка зберігає послідовність вибраного одного разу відповідника у відтворенні цієї географічної реалії. Це можна прослідкувати на прикладі поезії "Думи мої, думи мої...", в якій декілька разів вживається дана реалія. У перекладі Фудзії вона скрізь пишеться за допомогою катакани, саме як "suteppu": "Чом вас вітер не розвіяв / В степу, як пилину?"—"doushite omae o suteppu ni fukkitobashite shimawanakatta no ka", "За степу та за могили, / Що на Україні" – "Kokkyo no ukuraina no suteppu to tsuka" [28, 3].

Прослідкувавши подальші переклади Фудзії Ецуко, можна побачити, що вона притримується один раз обраного методу транслітерації реалії степу. Так, зокрема, в перекладах рядків із поезії "Розрита могила" степ перекладено як "мій степ" ("*Watashi no suteppu*") [28, 21], "Чигрине, Чигрине..." – також як "suteppu" ("*kodomo tachi no kibou o suteppu ni nagesutesaseta*") [28, 29], "Заповіт" – "у степу широкому" ("*Hirobiro to shita suteppu*") [28, 53]. Такого ж відповідника перекладачка притримується і в останньому, найновішому виданні – перекладі поеми "Марія" японською мовою, що з'явився 2009 року (Фудзії, 2009).

Реалію лану, котра має розмиті характеристики як реалія, перекладачка передає за допомогою японської лексеми "но" – поле ("hate shinai no" – безкінечні поля) [28, 53–54], "і лани, і гори" ("но мо яма мо") [28, 54].

Інтерпретуючи реалію діброви, перекладачка, уважно придивившись до моменту словотворення, передає її описово, як "*Kashiwa no mori*", чи дубовий ліс [28, 119]. Згідно з Новим тлумачним словником української мови, діброва – це "листяний ліс на родючих ґрунтах, у якому переважає дуб, дубняк, дубник" [16, т. 1, 765]. Отож переклад Фудзії є адекватним, адже перекладачка перш за все намагається зрозуміти первинну семантику вживаних у Т. Шевченка реалій та прискіпливо ставиться до процесу донесення інформації першоджерела. Реалію гаю Фудзії Ецуко перекладає за допомогою японського відповідника "*kiritsu*" (дерева, що стоять у ряд/алея) [28, 126], що близький до значення "гаю", як "невеликого, переважно листяного лісу, лісочка" [16, т. 1, 563].

Як влучно відзначив А. Кримський, високо оцінюючи внесок Т. Шевченка у розвиток літературної мови, "в Шевченка виявилася українська мова лиш так, як в прекрасній мармуровій статуй виявляються риси живої людини, – без тієї колоритності, якою виблискуватиме живописний малюнок, і без тієї детальної точності, яку може дати фотографія". І сам народ, на думку О. Пчілки,

читаючи поетові твори, "знаходить... свою мову, найпростішу, найближчу до народного серця, знаходить свою природу, лани, поля, блакитні гори, гаї, діброви, могутній Дніпро й дзвінкі джерела, гнучку тополю, червону калину".

Отож, говорячи у своїх творах про степ, діброву, гай чи поле, поет мав на увазі не тільки сталі географічні реалії, присутні в українському рельєфі та пейзажі, але й весь характер української рівнини, котра впливала і продовжує впливати на формування національного світосприйняття. Проаналізувавши японські переклади вжитих географічних реалій, ми дійшли думки, що з процесом їх інтерпретації та засвоєння було пов'язано три основні проблеми. Перша – суто географічна, адже через своєрідність географічно-рельєфної структури японських островів японським перекладачам творів Т. Шевченка подекуди було важко усвідомити наявну об'єктивну відмінність між уживаними поняттями. Можливо, якби серед них були вихідці з острова Хоккайдо, краєвиди якого за своїми географічними особливостями трохи подібні до українських, які би могли до того ж ще й відвідати Україну і на власні очі побачити те, про що писав Т. Шевченко, то вони змогли б донести до читача відмінність між цими реаліями української географії. Проте таких не було, і за радянських часів японці в СРСР не могли так вільно подорожувати, як зараз.

Друга проблема – мовна. До певного періоду багато хто в Японії виступав за "чистоту мови", тобто стримування кількості іноземних запозичень, так званих "гайрайго" у японській мові. Можливо, ще й тому слово "степ" спочатку перекладалось описовими методами [11] як "велика рівнина/велике пасовисько" тощо і не відразу було протранскрибовано японською азбукою катакана.

Третя проблема, на нашу думку, найважливіша. Усі перекладачі до Фудзії Ецуко читали Т. Шевченка не українською мовою, а в російських чи англійських перекладах. Пані Фудзії Ецуко стала першою перекладачкою творів Т. Шевченка, яка не тільки прочитала їх в оригіналі, але й переклала з української мови, а не користуючись російськомовними підрядниками, як-от у випадку всіх її колег-попередників. Це, у свою чергу, суттєво позначилось на якості перекладу, зокрема на його точності й адекватності оригіналу. Можна стверджувати, що на відміну від усіх попередників, які працювали над інтерпретацією, переклади Фудзії сприяли засвоєнню українських географічних реалій, зокрема реалії степу, японською мовою та японською свідомістю.

Також перекладачка практично до всіх своїх видань вмістила не тільки український текст поетових творів, аби той, хто міг, порівняв їхню відповідність, але й численні примітки до перекладів. Саме ці примітки й стали в нагоді японському читачеві, адже допомогли не тільки глибше зрозуміти зміст Шевченкових творів, але й самі по собі перетворились на своєрідний довідник з лінгвокраїнознавства України.

Адже нічого подібного окремим виданням у Японії ще не надруковано. Отож можна говорити про різноманітну користь, яку несуть у собі переклади творів Тараса Шевченка, здійснені Фудзії Ецуко.

1. *Бархударов Л. С.* Язык и перевод. – М.: Международные отношения, 1978. – 210 с.
2. *Бондаренко І., Хіно Т.* Українсько-японський, японсько-український словник. Навчальний словник ієрогліфів. – К.: Альтернативи, 1998. – 585 с.
3. *Васева І.* Теория и практика перевода. – М., 1982. – 254 с.
4. *Влахос С., Флорин С.* Непереводимое в переводе. – М.: Международные отношения, 1980. – 340 с.
5. *Задорожна Л. М.* Твори Тараса Шевченка у перекладі Ашота Аграші // Шевченкознавчі студії. Зб. наук. праць, присвячених 180-річчю від дня народження поета. – К.: Київський університет, 1994. – С. 151–158.
6. *Зеров М.* Лекції з історії української літератури. – КІУС: Мозаїка, 1977. – 271 с.
7. *Зорівчак Р.* Джон Вір – англломовний інтерпретатор Шевченкової поезії // Збірник праць 27-ої наукової шевченківської конференції. – К.: Наукова думка, 1989. – С. 254–263.
8. *Зорівчак Р.* До історії англломовної шевченкіани // Зб. праць 25-ої наукової шевченківської конференції. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 240–246.
9. *Зорівчак Р.* Лингвистические характеристики художественного текста и перевода. На материалах переводов украинской прозы на английский язык: Диссертация доктора филологических наук. – К., 1987. – 460 с.
10. *Кім Сук Вон.* З досвіду перекладу поеми Шевченка "Гайдамаки" корейською мовою // Т. Шевченко і національно-визвольні змагання українського народу. Збірник міжнародної наукової конференції. – К.: Київський університет, 1988. – С. 185–191.
11. *Комиссаров В. Н.* Современное переводоведение. Учебное пособие. – М.: Изд-во "ЭТС", 2002. – 424 с.
12. *Коптілов В.* Шевченко у Франції // Тарас Шевченко і національно-визвольні змагання українського народу: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції 20–21 травня 1996. – К.: Київський університет, 1998. – С. 180–184.
13. Краткая географическая энциклопедия. – М.: Советская энциклопедия, 1963. – Т. 3.
14. *Кульчицький О.* Світовідчуття українця // Українська душа. – К., 1992. – С. 49–62.
15. *Левый И.* Искусство перевода. – М.: Прогресс, 1974. – 134 с.
16. Новий тлумачний словник української мови у 4-х томах / Укладачі Яременко В. Сліпушко О. – К.: Аконті, 1999.
17. *Реформатський А. А.* Перевод или транскрипция? // Восточно-славянская ономастика. – М.: Наука, 1972. – С. 300–318.
18. *Рубель В. А.* Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність. – К.: Аквілон-прес, 1997. – 470 с.
19. *Соколова В.* Національна ідея в творчості Тараса Шевченка // Слово і час. – 1999. – № 3. – С. 33–35.
20. *Чемес В. Ф.* Вершина частотної парадигми рослинної термінології як один з етнокультурних маркерів у структурі національної мови // Язык и культура. Первая международная конференция. Материалы. – К., 1992. – С. 126–127.
21. *Чемес В. Ф.* Мікрословник рослинної лексики творів Тараса Шевченка як фрагмент національної лінгвокультурної парадигми // Збірник наукових праць, присвячений 180-річчю від дня народження поета. – К.: Київський університет, 1994. – С. 134–139.
22. *Шевченко Т. Кобзар.* – К.: Радянська школа, 1983. – 607 с.
23. *Швейцер А. Д.* К проблеме лингвистического изучения процесса перевода // Вопросы языкознания. – 1970. – № 4. – С. 30–42.
24. *Kusaka Satokichi* "Yuigen", "Jyunia sekai shi. Roshia sobieto", dai 4 maki, Saera shoten, 1968, 240 p.
25. *Komatsu Shosuke* "Kobuzari", "Sekai meishishu taisei", Heibonsha, 1959 nenn.
26. *Tazawa Hachiro* "Shindara", "Sekai shijin zenshu", dai 4 maki, 1955 nen, 372 p.
27. *Jyuge Takashi* "Waga uta yo", "Kindai roshia shishu", Mikasa shoten, 1955nen, 239 p.
28. *Fujii Etsuko* yaku chui "Shevchenko shishu", daigaku shorin, 1993 nen, 232 p.
29. *Fujii Etsuko* "Maria", Gunzoshu, 2009 nen.
30. *Minami Hiroshi* "Nihonjin ron: Mieji kara ima made", Iwanami gendai bunko, 2006 nen, 481 p.
31. *WaRo jiten*, Kojoyunsha, 1992nenn, 1186 p.

Надійшла до редакції 18.11.13

Хоменко О.

**Украинские географические реалии
в переводах Тараса Шевченко на японский язык:
от интерпретации к усвоению**

В статье идет речь о попытках перевода географических реалий из поэзий Т. Шевченко на японский язык и усвоения их переводчицей Фудзию Эцуко.

Ключевые слова: поэзии Т. Шевченко, японские переводы, географические реалии.

Khomenko O.

**Ukrainian "Geographical Realities" in Translation
of Taras Shevchenko's Poems into Japanese Language:
from Interpretation to Assimilation**

The article talks of the attempts of the translation and assimilation of "geographical realities" from T. Shevchenko's poetry into Japanese language by Fudzia Etsuko.

Key words: Shevchenko's poems, translation into Japanese, "geographical realities".